

BÜYÜK ÖLÇEKLİ KENTSEL GELİŞME PROJELERİ

Serkan SINMAZ ^{1*}

¹: Kırklareli Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.

Özet

20. yüzyılın ikinci yarısında hız kazanan kentleşme eğilimi yeni çağda yükselmeye devam etmektedir. Kentleşme eğilimi, hizmet sektörü gelişimine paralel olarak yükselen tüketici kent olgusu ve ekonomik kutuplaşma kentsel toprağa müdahale potansiyelini güçlendirmektedir. Bu süreçte kent toprağına değer katma hedefi doğrultusunda geliştirilen plan ve politikalar stratejik bir araç olarak kentsel proje kavramını ortaya koymuştur. Kentsel proje geliştirme yaklaşımı sermaye ve ekonomik hareketliliği bir noktaya odaklarken, kentsel rant ve spekülasyonu harekete geçirme, kent altyapısının yükünü arttırma ve mevcut kent planlarının kapasitesini değiştirme gibi temel etkileri üstlenirken kentsel kaliteyi, kamusal mekan kapasitesini, istihdamı yükseltmeyi vaad etmektedir. Bu yaklaşım biçiminin şehir planlama süreci ile bütüncül bir şekilde kurgulanması önem arz etmektedir. Bu çalışma büyük ölçekli kentsel proje kavramının günümüzdeki yerini, anlamını, kentleşme sürecine etkilerini araştırarak planlama sürecine entegrasyon sorunsalını tartışmaya açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Projeler, Şehir Planlama, Kentleşme.

LARGE-SCALE URBAN DEVELOPMENT PROJECTS

Abstract

The urbanization trend that gained momentum in the second half of the 20th century continues to rise in the new era. The trend of urbanization, the phenomenon of consumer city rising in parallel with the development of the service sector and economic polarization strengthen the potential for intervention in urban land. In this process, the plans and policies developed in line with the goal of adding value to the urban land have revealed the concept of urban project as a strategic tool. The urban project development approach, which focuses capital and economic mobility on a certain point, promises to increase urban quality, public space capacity, employment, undertaking the main impacts such as activating urban rent and speculation, increasing the burden of urban infrastructure, and changing the capacity of existing urban plans. It is important that this approach is designed in a holistic manner with the city planning process. This study aims to explore the current position, meaning, and impacts of large-scale urban project concept on the urbanization process and open up the discussion on the integration problem in the planning process.

Keywords: Urban Projects, Urban Planning, Urbanization

---

* Sorumlu Yazar: serkansinmaz@gmail.com

GİRİŞ

Bilginin hızla yayıldığı, farklı coğrafyaların giderek daha fazla kontrol altına alınabildiği küreselleşme süreci, neoliberal politikaların gelişmesi için oldukça uygun bir ortam ve neden yaratmaktadır. Dolayısıyla her alanda rekabetin giderek artacağı, ülkeler, kentler, bireyler arasındaki ekonomik mesafenin açılacağı açıktır. Bu süreç; tarım toplumunda verimli toprakları ele geçirmek, sanayi toplumunda ticaret kapılarına hükmetmek olarak gelişmiş, günümüzde ise kentleri yeniden biçimlendirme yoluyla devam etmektedir.

Neoliberal politikalar eşliğinde artan kentleşme ve kentleşme, ulus devlet rolünü zayıflatmakta ve kentleri otonom rant fabrikaları olarak gelişimine neden olmaktadır. Dünya sistemindeki kent hiyerarşisi, hizmet sektörü gelişimi, ekonomik kutuplaşma kentsel toprağa yapılabilecek müdahaleleri kolaylaştırmaktadır. Böylelikle sermaye, yerel yönetim ve dolaylı olarak merkezi yönetim ağırlıklı olarak 1990'lı yıllardan itibaren giderek vahşileşen rekabet ortamında büyük ölçekli kentsel gelişme projeleri üzerine odaklanmıştır. Bu süreçte yeni yatırım alanları açmak, ilgiyi belirli bir mekana çekmek, arazi bedelini yükseltmek gibi temel hedefler saptanmaktadır. Bu temel hedeflerin yanı sıra çevresel kalite, her kesime barınma hakkı, sosyal aktivite olanakları gibi hedefler arka planda kalmakta, aynı zamanda belirtilen temel hedefleri beslemektedir. Dünya çapında, yerel girişimciliğin artışı ve kentlerin yapılandırılması eğilimi yükselmekte büyük ölçekli kentsel projeler bu yolda önemli birer katalizör araç olarak ortaya konmaktadır.

Neoliberal Düzen – Kentleşme - Küyerelleşme

Son 20 yılda gelişmiş ülkelerde sosyal refah devleti gerilerken önce az gelişmiş ülkeler ve daha sonra da geçiş ekonomileri olarak adlandırılan orta ve doğu Avrupa'daki eski sosyalist ülkeler çoğu kez IMF ve dünya bankası güdümünde uyguladıkları istikrar ve yapısal uyum politikaları aracılığıyla dışa açık piyasa ekonomisine geçiş süreci yaşamıştır. Bu süreç çerçevesinde giderek yaygınlaşan etkili bir küreselleşme söylemi içinde neoliberal ekonomi politikaları hemen hemen bütün dünyada egemen olmuştur (Şenses, 2002). Neoliberal politikalar,

- Yatırımların, girişimciliğin desteklenmesi ve teşvik edilmesi,
- Ticari ilişkilerin artışı ve piyasasının genişlemesi,
- Kamu yatırımları ve harcamalarının kısıtlanması, etkinlik alanlarının daraltılması,
- Kamusal varlıkların özelleştirilmesi,
- Sosyal güvenlik mekanizmalarının etkisini azaltmak ve işgücü rekabeti yaratmak

gibi ekonominin ve toplumun yönlendirilmesi açısından keskin nitelikler taşımaktadır. Tabii ki bu düzen, kamusal faydadan ziyade belirli kişi ve grupların faydasına hizmet etmekte olup, karşılığını genel olarak yaşamın her alanında kutuplaşma olarak tezahür ettirmektedir.

Diğer yandan gücünü küreselleşmeden alan neoliberal politikalar, küreselleşmenin olanaklı kıldığı yatırım hareket kabiliyetleri, sektörel değişimler ve ülkeler arası ekonomik ağ ile birlikte kentlere odaklanmayı gerektirmiştir. Kentlere odaklanan sermaye doğal olarak nüfusu da hızla kendine çekmiştir. Çünkü ekonomik, kültürel, teknolojik, siyasal vb. birçok alanda yaşanan değişim ve dönüşümler kentlerde ifade edilmektedir. 1950'de nüfusun % 20.1'i kentlerde yaşarken, bu oran 2005'te %50'ye ulaşması, 1950'de nüfusu 10 milyonu aşan 2 kent bulunurken, 2022'te ise 32 kentin nüfusunun 10 milyonu aşması bu durumu açıklamaktadır. (United Nations, 2022:5, World Population Review, 2022)

Bu süreçte uluslar arası sermayeyi çekebilen, üretim yapan, pazar niteliği taşıyan, kültürel anlamda dikkat çeken, tanıtım gücü olan kentlerin yarış içinde olduğunu görmekteyiz. Yeni ekonomik yapı ile birlikte ulus-devletin bir uzantısı olan kent, otonom birer aktör olmuştur. Böylece kent, büyümeye önem veren, sermayenin taleplerine duyarlı ve rekabet üstünlüğü elde etmeye çalışan bir role kavuşmuş ve artık coğrafik üstünlükler önemini kaybetmiştir (Tekeli, 2006:1).

Buna koşut olarak, küreselleşme ve kentleşme sürecinde sınırların ortadan kalkması imgesiyle, mekansal ve kültürel anlamda yersizleşme gündeme gelirken, kapitalizmin gelişim aracı olan küreselleşmenin yarattığı yarışma ortamında bazı yerler mekansal ve kültürel anlamda öne çıkmaktadır. Bu noktada küreselleşme çerçevesinde yerelleşme perspektifi sunan “küyerelleşme” (glocalization) kavramı ile karşılaşmaktayız. Küyerelleşme sürecinde ise ulus devletin küçülerek, egemenliğini bölgesel ve yerel yönetimlerle paylaşma yoluna gitmekte, bu durum kentlerin ve yerel yönetimlerin her alanda temel aktörler konumuna gelmelerini sağlamaktadır (Geray, 2001: 19).

Basit anlamda, neoliberal politikalar kentleşmeyi tetiklerken, kentlerin büyüyen ekonomisi küresel düzlemde yerel yönetimin etkinlik alanını arttırmaktadır. Ancak, yerel yönetimlerin etkinlik alanı da doğal olarak neoliberal perspektifte düzenlenmektedir. Kamusal varlığın dışa itildiği bir ortamda varolabilmenin dinamikleri özelleşmiş müdahalelere bağlı hale gelmiştir. Bu durum özellikle “kamu yararı” için üretilen bir disiplin olan “kentsel planlama” açısından farklı bir denge açığa çıkarmaktadır. Özelleşmiş müdahalelerin kolajı haline gelen kentte “bütüncül planlama” işlevine olan gereksinim ve verilen değer azalmaktadır. Plancılar ise artık kamusal etkinliklerden ziyade, uluslararası sermayenin gündemine hizmet eden bireyler olarak varlığını sürdürebilmektedir. Dolayısıyla neoliberal düzen açısından bir fabrika niteliği taşıyan kentlerin gelişim politikaları da değişim içindedir. Bu süreçte tamamen sermayenin güçlenmesine araç olan kentsel projeler, bu politikaların ana stratejisi haline gelmiştir.

Yeni Kentsel Politikalar ve Büyük Ölçekli Kentsel Projeler

Küreselleşme süreci kentleri uluslar üstü bir yapıya (küresel kent ağı) taşırken, kentler bu ağın parçası olabilmek için neoliberal politikalar eşliğinde kapılarını sonuna kadar sermayeye açmıştır. Buna göre bütüncül, kamu yararı gözetilen planlama politikaları giderek daha parçacıl, özelleşmiş fayda sağlayan yapıya dönüşmüştür.

Bu süreçte devlet, sosyal güvence ve keynesyen talep bazlı yatırımlardan geri çekilmekte ve onların yerini mekansal odaklı politikalar, girişimcilik teşviki, serbestleşme, bürokrasiden kurtarma ve yatırım ortaklıkları almaktadır (Swyngedouw, 1997: 552). Aynı zamanda, ulus devletler piyasanın dışsal tamamlayıcıları olmak yerine daha saf, yerel temelli ekonomik aktörleri olarak kendilerini yeniden tanımlamaktadırlar. Bu çerçevede toplumsal ve ekonomik yeniden yapılanma, aynı zamanda mekansal ölçeğin yeniden yapılandırılmasını da gerektirmektedir. (Swyngedouw 1996, Smith, 2006). Böyle bir ortamda, klasik kentsel planlamanın piyasanın hareketlerini engellediği görüşü ortaya çıkmış ve kentsel politikaların daha esnek bir anlayış getiren stratejik planlama çerçevesinde ele alınması gündeme gelmiştir.

Stratejik planlama genel olarak,

- Mevcut durumun analizi ve çevre ile ilişkisini ortaya koyarak,

- Değişim potansiyeli ve yeni eğilimler dikkate alarak,
- Aktörlerin saptanması ve eylem planının hızla uygulanması

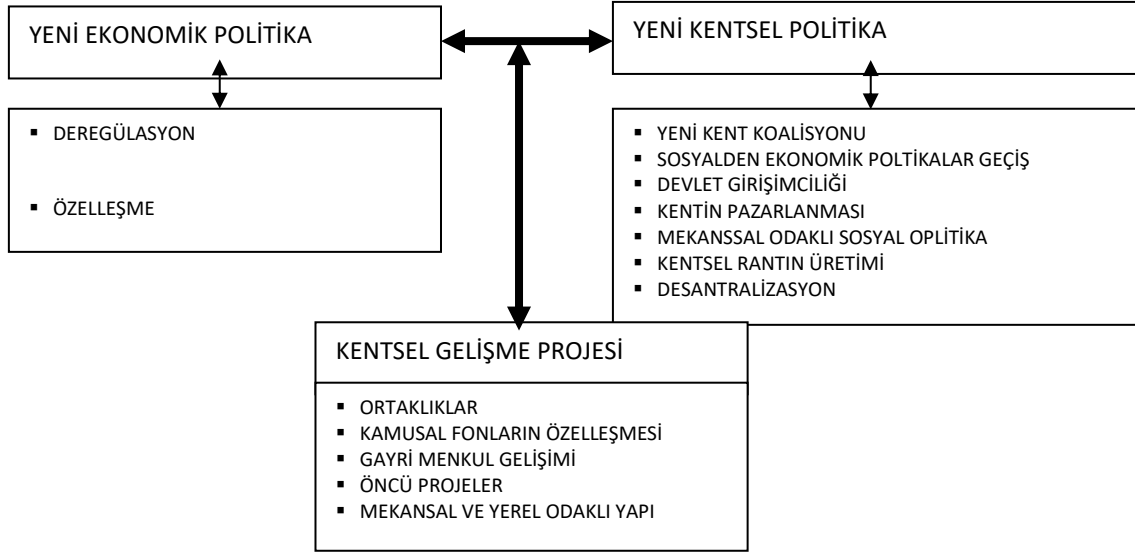
biçiminde işleyiş mekanizmasıyla, geniş kapsamlı planlamadan farklılaşmaktadır. Ancak bu niteliklerin etkin bir şekilde işlemesi lider ve yöneticilerin bilgi ve becerisine dayalıdır. Çünkü yeni kent politikaları neoliberal düzenin uzantısı olarak,

- kent koalisyonlarının (kamu-özel, özel-özel) kurulması
- sosyal stratejiden ziyade ekonomik stratejilerin gelişimi
- devletin girişimci yapısının gelişmesi,
- kentlerin pazarlanması,
- salt mekan odaklı sosyal politika gelişimi,
- kentsel rantın üretimi,

gibi konuların etkisinde biçimlenmiştir. Genelde normal üstü beklentiler ve politik yaklaşımlar bu planlama sisteminin uygulanmasında başarısızlık yaratmaktadır. (Castells ve Borja, 1997)

Açıkladığımız politik ve ekonomik ortam yeni üretim, tüketim dinamikleri ve yeni iş bölümü ile birlikte, kentlerin kendi nişlerini ortaya çıkarmasını gerektirmektedir. Yerel dinamikler ve elit grupların güdümüyle imajı güçlendirilen arazi parçaları, neoliberal ekonomik ve politik yaklaşımların stratejisi olarak gelişmekte ve büyük kentsel projeler olarak form bulmaktadır. Rekabetçi bir kent peyzajı, kentsel alanı tekrar yaratmak ve tekrar hayal etmek anlamına gelmekte ve bu söylem sadece plancıları değil, araştırmacılar, geliştirmeciler, iş kadınları, iş adamları, turistler vb. toplumun bir çok aktörünü kapsamaktadır. Son on beş yıl süresince, yerel yönetimlerin (özel sektör ile birlikte ya da yalnız) ulusal veya küresel ölçekte, ekonomik açıdan rekabetçi konumunu güçlendirmek için, plan ve projelerini iş merkezleri, müzeler, kıyı alanları geliştirme, sergi salonları ve parklar vb. yatırımlar çerçevesinde değerlendirdiği görülmektedir (Swyngedouw, Moulaert ve Rodriguez 1997: 548).

Özellikle 1970'lerin ve 1980'lerde yoğun kentleşmenin yarattığı tahribat doğrultusunda büyük ölçekli projeler belirlenen yeni kentsel politikaların savunulması açısından önemli bir strateji olmuştur. Büyük ölçekli kentsel projeler, güçlü bir imaj ile farklılaşan, büyük miktarda yatırım gerektiren, uzun sürede uygulanan, kentsel rantı harekete geçiren, yakın çevresinde yaşayanlar açısından değişim yaratan projeler olarak görülmektedir. Aşağıdaki şekilde net olarak belirtildiği gibi büyük ölçekli kentsel projeler yeni ekonomik politikaların kent mekanında gelişmesinde bir katalizör görevi üstelenebilmektedir (Şekil 1). Kentsel projeler çok yönlü ortaklıklar, kamusal fonlar, gayrimenkul gelişimi, güçlü imaj yaratan formlar ile kentin pazarlanmasında, rantın gelişiminde, çok aktörlü yönetim biçiminin benimsenmesinde yeni kentsel politikaların temel stratejilerindedir.

Şekil 1. Kentsel gelişme projesi ve kentsel politika ilişkisi (Swyngedouw, Moulaert ve Rodriguez, 1997).

Kentsel projelerin genel olarak ortak özellikleri aşağıdaki gibi tanımlanabilir.

- kentsel dokunun bir parçasıdır.
- kentin gelişim yönünü etkileyebilir,
- uygulama alanı dışında geniş çaplı etkin bir yönetim ve organizasyon gerektirir,
- kentsel rantı harekete geçirir,
- uygulandığı alan ve çevresinde sosyal ve fiziksel değişim yaratır,
- geniş çaplı yatırım ve insan gücü gerektir.

Ancak bu projeler özellikle uygulama sonuçları bakımından farklılaşmaktadır.

Büyük Ölçekli Kentsel Projelerde Planlama, Yönetim ve Uygulama İlişkileri

Kentlerin otonom bir yapı kazanmasında katalizör olarak görülen büyük kentsel projeler kent peyzajı ve ekonomik canlanma açısından olumlu bir perspektif sunmaktadır. Çoğu şehirde, kentsel yeniden canlandırma, ekonomik hiyerarşinin ve kentsel bölgelerin işlevlerinin değiştirilmesi için bir fırsattır, böylelikle yeni iş olanakları yaratılmakta, iş gücünün kentteki dağılımı ile kentin konumu güçlenmektedir. Buna göre, ekonomik yenilemenin büyüme aracı olarak kentsel yenileme ortaya koyulmaktadır. Bu genel eğilim farklı şehirler farklı formlar oluşturmasına rağmen, proje temelli kentsel müdahaleler genellikle kentsel yönetimin daha dinamik, iddialı ve girişimci yapısında gelişmektedir. Ancak, bu olumlu perspektifin yanı sıra parçacıl planlama anlayışı, işbirlikçi yönetim yapısı, rant koşullu uygulama araçları ve toplumsal nitelikten uzak yapıları bakımından birçok proje eleştirilmektedir.

Planlama;

Büyük kentsel projeler pazar odaklı girişimlerdir ve genel olarak katılımcıların arasında en güçlü olanın isteği ile biçimlenen, elitlerin oyun alanı gibi düşünülmektedir (Swyngedouw, 1997: 568). Kentsel projelerde plancılar ve yerel otoriteler, özel yatırımcı için pazar fırsatlarını aktifleştirecek daha proaktif ve girişimci bir yaklaşım edinmektedirler (Smith, 2006: 13). Kentsel projeler kenti yeniden biçimlendirmek ve ekonomik avantajlara sahip olabilmek için stratejik bir araç niteliği taşır. Bu durum fordist dönemin klasik politika aracı olan geniş kapsamlı planlama karşısında daha esnek müdahale biçimlerini ortaya çıkarmaktadır. Genelde parçacıl olarak ele alınan bu müdahale biçimleri tasarım, morfoloji, estetik konularının ön planda olduğu eklektik planlama biçimi ile üretilmektedir. Diğer yandan kentsel projeler genellikle bütün içerisinde sembolik değer kazandırılması yönünde planlamadan ziyade kentin bir kesimi ele alınarak projeci anlayışı yansıtmaktadır (Swyngedouw, Moulaert ve Rodriguez 1997).

Henüz, kentsel projeler tam olarak planlamanın yerini almamışsa da planlama sürecinde özel ve kamusal sektörün ekonomik çıkarları doğrultusunda öncelikli bir konuma sahiptirler. Tabii ki bu süreçte, planlamanın etkinliği, müdahale biçimleri, araçlar ve aktörler bakımından esaslı bir organizasyon gerektirmektedir.

Yönetim,

Yüksek esneklik ve verimlilik çerçevesinde geliştirilen bu projeler özel, otonom organizasyonlar olup; elit güçleri, yerel ve bölgesel otoriteler ile karşı karşıya getirmekte, birlikte hareket etmeyi gerektirmektedir. Sermaye sahipleri, yerel yönetimler, teknik bürolar, dernekler, meslek odaları vb. birçok aktör projelerin yönlendirilmesinde etken olabilmektedir. Ulusal devlet ise genellikle, araçları biçimlendirmede ve koalisyonların gelişiminde düzenleyici ortam sağlamaktadır. Bu durum özellikle daha demokratik iletişim ve harekete olanak sağlanması, şeffaf bir süreç ortaya koyulması açısından olumlu görünmektedir. Ancak, kurulan koalisyonlar genel olarak muhalefet veya yabancıları dışlayan, kamu denetimine kapalı bir çizgide hareket etmektedir (Swyngedouw, Moulaert ve Rodriguez, 1997).

Böylece elit kesim ve kamusal sektörün uygulama gücü ile merkezi yönetimin koalisyonları düzenleyici gücü büyük projelerde, lobileri, tanıdık ilişkilerini, iş birlikçiliği, ve kayırmacılığın çeşitli biçimlerini baskın konuma gelmesini kolaylaştırmaktadır. Bu durum doğal olarak bütüncül planlamanın rahatlıkla delinmesi sonuçlarını ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, bu koalisyonlar projelerin uygulama ve formülasyonu aşamasında yönetim ve toplum arasındaki uçurumu arttırmakta ve politik ayrışma sürecini yoğunlaştırmaktadır. Kentsel yönetimin bu yeni formu içsel ve dışsal baskılara karşı yerel devletin tepkilerini; belirli sosyal grupları yok sayması ve marjinalize etmesi yönüne çekmektedir. (Swyngedouw, Moulaert ve Rodriguez, 1997).

Uygulama,

Büyük ölçekli kentsel projeler mekansal projelerdir ve genel olarak bu projelerin uygulanması sosyal politikalar göz ardı edilerek özel sektörden kamusal sektöre yapılaşmış çevre aracılığıyla sermaye akışı anlamına gelmektedir.

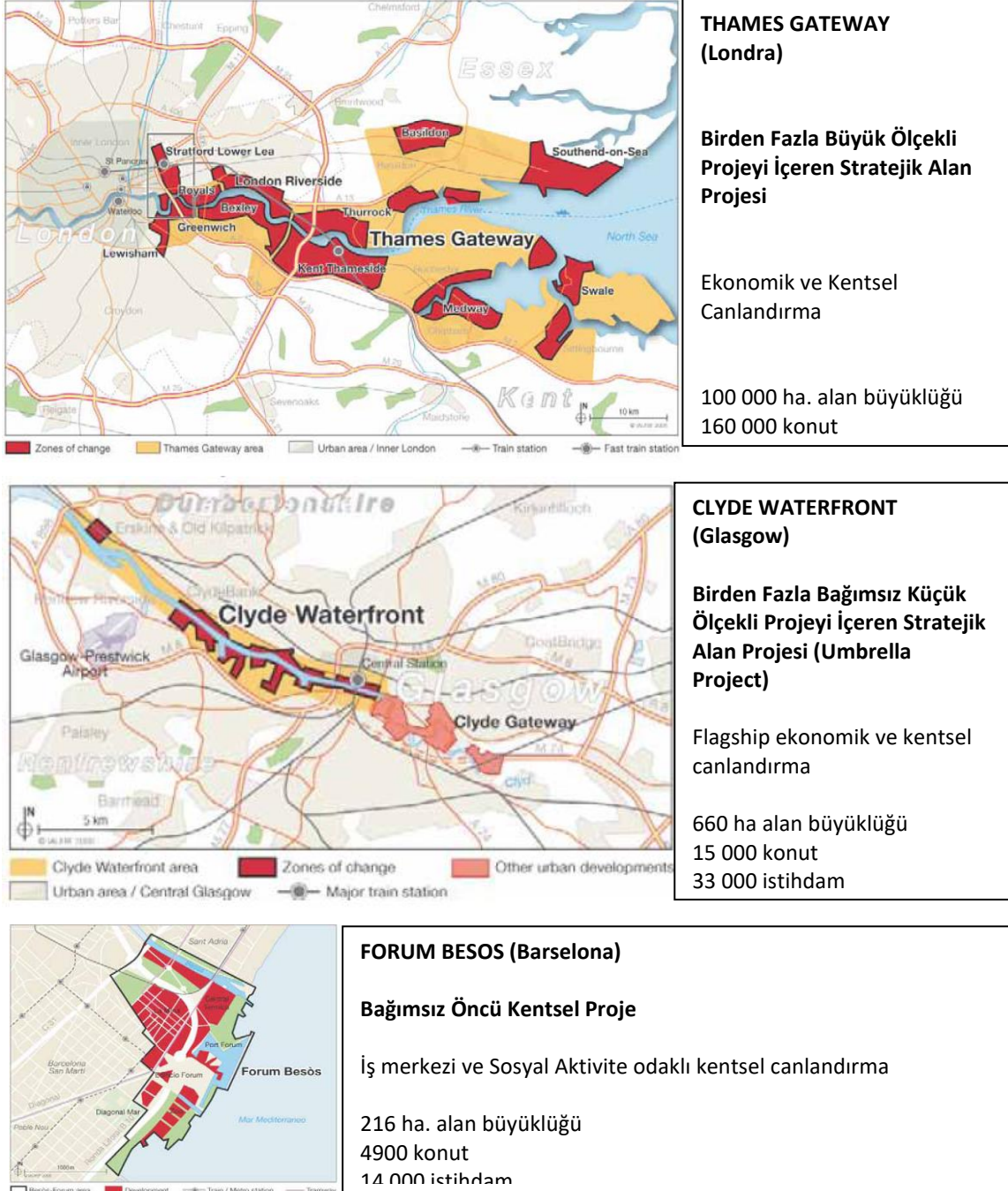
Büyük kentsel projeler başarılı olsun ya da olmasın, yüksek gelirli kesime hitap etmekte, yüksek verimlilik tabanlı ekonomik aktiviteleri yaratmakta ve gayrimenkul sektörünün dinamiklerine bağlı projeleri hayata geçirmektedir. Tabii ki bu durum sosyal ayrışma sürecini hızlandırmakta ve fakirleşmiş bir çevre yaratılmasına neden olmaktadır. Ancak buna karşıt olarak, coğrafi olarak sınırlandırılmış alanlara, ekonomik açıdan gelecek vadeden aktivitelerin yüklenmesi sosyo ekonomik ayrışmaya çare olarak da görülmekte, bu projeler sosyal ayrışmayı yenecek bir araç olarak sunulmaktadır. Bunun uzantısı olarak, bazı projelerde düşük maliyetli, sosyal konut önerisi de bulunmakla birlikte devlet tarafından sübvansede edilen bu politikalar projenin finansal fizibilitesini azaltmaktadır (Simith, 2006, Swyngedouw, Moulaert ve Rodriguez 1997).

Büyük kentsel projelerin çoğu uygulama için AB ya da ulusal bazda fon alırken, yerel yönetimler bu fonlar için yarış halindedir. Diğer taraftan projelerin uygulamaları için özel sermaye hareketi mutlak önem taşımaktadır. Çünkü proje geliştirme maliyetlerinin çoğunun arazilerin, binaların satışı veya kiralanması ile karşılanacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla açıklanan süreç ve finansal hareketler gayrimenkul geliştiriciler için çok cazip fırsatlar sunmakta, kentteki rant boşlukları dolmaktadır. Doğal olarak, kentin yeniden yapılanmasına dayalı gayrimenkul yatırımları bu projelerin spekülative niteliğini güçlendirmektedir.

Büyük kentsel projelerin bir diğer özelliği de genel olarak devlet garantisi altında hareket olanaklarının bulunmasıdır. Bazı durumlarda devlet projelerin açıklarını desteklemektedir. Çünkü projelerin başarıya ulaşması başka yatırımları harekete geçirebilmekte, artan tüketime paralel olarak vergi artmaktadır. Berlin's Adlershof ve Lisbon's Expo 1998 örnekleri, devletin hızla bütçe açıklarını örtmesini gerektirmiştir. Ayrıca, Londra South Bank örneğinde devlet garantisi bulunmamakla birlikte devlet yine de sosyal programlara ve basit altyapı üretimlerine katkıda bulunmuştur.

Büyük Ölçekli Kentsel Projelerin Sınıflandırılması ve Temel Sonuçları

Kentsel gelişme projelerini, büyüklük, etki alanı ve planlama süreci bakımından Şekil 2'deki gibi 3 gruba ayırabiliriz. Buna göre "stratejik alan projeleri" ekonomik canlanma çerçevesinde birden fazla büyük ya da küçük ölçekli projenin kombinasyonu biçimindeyken, "öncü kentsel projeler" tek bir alana odaklanmış kentsel arazi geliştirme projeleridir (Şekil 2).

Şekil 2. Farklı ölçeklerdeki Kentsel Gelişme Projeleri ve İçerikleri (Institute For Urban Planning and Development Of the Ile-De France Region, 2007).

Stratejik alan gelişme projeleri genellikle 500 hektar üstünde, öncü kentsel projeler de 500 hektara kadar çeşitli büyüklüklerde olabilmektedir. Kentsel gelişme, yenileme, canlandırma, yeniden yapılandırma, yoğunlaştırma vb. proje biçimleri bulunmaktadır. Ayrıca Stratejik alan gelişme projeleri genellikle 100 000 üzeri istihdam sağlarken, şemsiye projeler ve öncü projeler büyüklüklerine göre 50 000 kişi istihdama çıkabilmektedir. Diğer yandan, büyük ölçekli kentsel gelişme projeleri genel olarak 4 biçimde uygulanmaktadır.

- Kıyı canlandırma projeleri

- Sanayi dönüşüm projeleri
- Ulaşım altyapısı yapılandırma projeleri
- Tarihi kentsel alanların iyileştirme projeleri

Kentsel projeler yukarıdaki niteliklerin birini ya da hepsini içerebilmektedir (Fainstein ve Orueta, 2009). Ancak farklı kapsam ve büyüklüklerde geliştirilen kentsel projeler yarattıkları temel sonuçlar bakımından ortak özelliklere sahiptir. Buna göre büyük ölçekli kentsel projeler;

- Ulusal ve küresel talepler doğrultusunda fiziksel müdahale ile ekonomik açıdan fırsatlar sunmaktadır,
- Neoliberal politikaların önemli bir parçası olarak kentin yarışmacı kabiliyetini arttırmaktadır,
- Elit gruplar açısından ekonomik gelişim ve birikim sağlamaktadır,
- Kentte sosyal ve fiziksel ayrışmayı tetiklemekte, gentrifikasyon ve desantralizasyon etkisiyle nüfus hareketliliği yaratmaktadır.
- Sosyal politikalar açısından sadece mekansal anlamda ele alınmakta kısıtlı olarak gelişim önerileri sunmaktadır,
- Bütüncül planlama anlayışından ziyade parçalı biçimde belirli bir alana hizmet etmekte, mevcut kent dokusundan soyutlanmaktadır,
- Tasarım odaklı projeler olarak simgesel nitelikte güçlü bir imaj yaratmaktadır,
- Çok parçalı karmaşık bir yönetim yapısı ortaya koymakta, özel ve kamu sektörü birlikte hareket etmesini gerektirmektedir,
- Şeffaf bir katılım süreci vaad etmekte ancak güçlü ve işbirlikçi gruplara açık bir süreç takip edilmesi nedeniyle bu konuda yeterince etkinliğe sahip değildir.
- Arazi spekülasyonuna yol açmakta, kentsel rantı arttırmaktadır.

gibi temel sonuçları ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Çalışma çerçevesinde büyük ölçekli kentsel projelerin kentsel rant, arazi spekülasyonu, sosyal ve mekansal kutuplaşma, mevcut planlar ile entegrasyon, yeterince şeffaf olmayan yönetim yapıları gibi olumsuz etkileri vurgulanmıştır. Aynı zamanda, bu projelerin çevre kalitesini ve yerel prestiji artırması, istihdam olanakları sunması, sosyal aktivite olanakları yaratması gibi olumlu yönlerine de değinilmiştir.

Büyük ölçekli kentsel gelişme projeleri ulusal ve uluslar üstü ekonomide elde edilen payı arttırabilecek nitelikteki fiziksel müdahale biçimleridir. Ancak projelerin konumu, müdahale biçimi, stratejileri ve imajı bu payı doğrudan etkilemektedir. Öncü projeler yüksek imaj değeri yaratma amacıyla bir yerde gelişmeyi tetiklerken, stratejik alan projeleri birden fazla projeyi etkileşimli olarak ele almakta, dengeli bir gelişme amacı taşımaktadır. Bu doğrultuda bu tip projelerin stratejik planlama yaklaşımı çerçevesinde ele alınması risk payı ve kentin sağlıklı gelişimi açısından önem taşımaktadır.

Diğer yandan büyük ölçekli kentsel projelerin mevcut kent planlarının kapasitesini değiştiren lokal müdahaleler olarak geliştirilmesi kent altyapısı üzerindeki potansiyel yükü arttırabilir, konumuna göre tarihi çevre ve doğal çevre üzerinde baskı unsuru olabilir. Bu nedenle büyük ölçekli kentsel projeler stratejik bir gelişme aracı olarak değerlendirilirken mevcut kent planları üzerindeki etkilerin irdelenmesi büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- Castells M. ve Borja J. (1997) *Local-Global: Management of Cities in the Information age*, Earthscan Publications, London,
- Fainstein S. ve Orueta F.D. (2009) *The New Mega Projects: Genesis and Impacts*, International Journal of Urban and Regional Research, Blackwell Publishing,
- Geray C. (2001) *Kentleşme Sorunlarının Çözümü Açısından Küreselleşme, Özelleştirme, Yerelleşme Ve Yerel Yönetimler*, Cilt 10, Sayı 4
- Institute For Urban Planning And Development Of The Île-De France Region (2007) *Large-Scale Urban Development Projects in Europe*, <http://www.iaurif.org/index.php?id=615&etude=469> (Erişim tarihi: 8 nisan 2014)
- Smith N. (2006) *Yeni Küresellik, Yeni şehircilik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma*, Planlama Dergisi, ŞPO Yayını, 2. sayı, sf:13-27, Çeviren: İlknur Urkun-Bowe, İbrahim Gündoğdu, İstanbul
- Swyngedouw E., Moulaert F. ve Rodriguez A. (1997) *Neoliberal Urbanization in Europe: Large Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy*, Blackwell Publishing, Oxford
- Şenses F. (2002) *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk, İletişim Yayınları*, İstanbul
- Tekeli İ. (2006), *Küreselleşen Dünyada Yerel Üzerinde Düşünmek*, Marmara Üniversitesi Yerel Yönetimler Araştırma Ve Eğitim Merkezi, <Http://Yym.Marmara.Edu.Tr/Anasayfa/Faaliyetindex.Htm>. (Erişim Tarihi: 29 Mart 2012)
- Vicario L., Monje P.M.M. (2003), “Another ‘Guggenheim Effect’? The Generation of a Potentially Gentrifiable Neighbourhood in Bilbao”, *Urban Studies*, Vol. 40, No. 12, 2383–2400, Bilbao
- Çamur, K.C. (2006), “Stratejik Planlama Nedir? Fiziki Mekanın Planlanmasında Sunduğu Olanaklar/Taşındığı Riskler”, *Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu*, ŞPO Yayını, İstanbul.
- United Nations (2022) *Envisaging the Future of Cities, World Cities Report 2022*, United Nations Human Settlements Programme
- World Population Review, <https://worldpopulationreview.com/world-cities>. (Erişim Tarihi: 29 Mart 2022)